Doser ar c'helenner

Daoulagad Breizh
13 straed Michel Le Nobletz - BP 206
29100 DOUARNENEZ
02 98 92 97 23
daoulagad.bzh@wanadoo.fr - www.festival-douarnenez.com

An istor

E-barzh ur c'hartier poblek eus Osaka emañ Kie o vevañ asambles gant he zad, Tetsu. An dud deut n'int ket dalc'hmat ar re « vras » : lezirek eo Tetsu, sot gant ar c'hoarioù hag an emgannoù, ha laoskel a ra Kie d'ober war-dro e ostaleri ha kontoù an tiegezh. Derc'hel a ra penn ar plac'h vihan : un deiz bennak, marteze, e teuy he mamm Yoshi war he c'hiz d'ar gêr, ha brav e vo dezhe o-zri bevañ evurus en-dro.

Tennet eo ar film-bevaat eus manga brudet-kaer Etsuji Haruki, Jarinko Chie, gant Isao Takahata. Ur gomedienn plijus eo a voulc'h an hent da filmoù ar studio Ghibli. En ur livañ, tener e sell gantañ, buhez pemdez ha leun a zarvoudoù souezhus ur plac'hig a benn, e tiskouez ar sevener deomp penaos e oar-eñ meskañ a-feson komedienn ha dram, gwirvoud ar gevredigezh ha fromoù an dud…

Dielfennañ Kie, ar bikez vihan

Kizellet gant fent ha teneridigezh 'c'h eo Kie ur bravig arouezius eus sinema Takahata, un eienenn awen evit an holl oberennoù deut da heul gant ar mestr japanat.

Burzhudus eo Kie vat vat : en tu all d'ar bevaat e tiskouez Isao Takahata bezañ ur mestr meur war al leurenniñ. Daveoù soutil d'ar sinema zo bet silet gantañ (Godzilla, hag ivez kodoù ar filmoù western) ha c'hoarioù ingal a vez er film gant kodoù ar skeudennaouiñ hag ar c'hontañ. Pell emañ an tudennoù da vezañ poupinelloù farsus met dister, na vije aze nemet evit lakaat ar sellerien da c'hoazhin. Sachet eo hon evezh, gant Takahata, war an talvoudegezhioù familh o vont da get, war a seblant. Ur plac'hig farsus-kaer eo Kie, gwir eo, met he-unan emañ ivez e-tal an dud deut dibenn ha diveür. A-dreñv da gontouer un darzhell e vije plas ur plac'hig ? Ha reizh eo e vefe ur c'hazh he difenner, he mignon nemetañ ? N'haller bezañ meür nemet pa vezer bras ? Kement goulenn a vez savet en ur mod soutil gant Takahata, a vesk, evel ar mailh zo anezhañ, selloù burutellat ha degouezhioù farsus. Da skouer, ne zeu ket Kie a-benn d'ober « ma zad » eus he zad dibenn, met « Tetsu » a zeu ganti, hegaset evel ma vez gantañ, ha war un ton rebechiñ. Un tu farsus zo d'an degouezh, met en tu all e weler a-walc'h, a-drugarez d'un dra ken bihan, peseurt doare tro-spered zo gant Kie ha pegen start eo ar vuhez eviti. Kondaonet da vezañ meür a-raok bezañ kozh a-walc'h ec'h eo Kie a ra war-dro he bevañs hag hini he zad.

Raktres Kie, ar bikez vihan

Ur raktres bras e oa Kie, pa oa kaoz da azasaat oberenn brudet-kaer Etsuji Haruki, bet embannet bep sizhun war ar c'hazetennoù, ha goude-se e stumm levrioù-godell, ur 67 levrenn en holl. Azasaat ur manga ec'h eo kustum ar film-bevourien japanat d'ober, gwir eo. Met ken dibar evel ma oa oberenn Haruki ken n'eo ket eus an eil deiz d'egile 'oa bet kavet ur c'hempouezh etre chom feal d'ar manga hag azasaat anezhañ penn-da-benn diwar doareoù ar filmoù-bevaat. Displegañ a ra Kotabe Yoishi, just a-walc'h : « Da zigentañ e oa bet savet ur skrid a oa disheñvel-kaer eus spered ar manga, met n'eo ket bet miret. » Pa oa bet krog Isao Takahata da gemer perzh er raktres en doa graet e soñj adstummañ ar skrid, en ur lakaat e « liv » dezhañ warnañ. « A-benn ar fin, n'hon doa ket labouret gant un skrid klasel, a zispleg Kotabe. Fellout a rae deomp delc'her da liveoù soutil ar manga. Ha diwar ar manga e oa bet savet ar storyboard. »

hag a deneridigezh.

Un heuliad sketchoù berr eo manga Etsuji Haruki. Ober ar film diwar un doare kontañ klasel n'en dije ket klotaet gant an oberenn gentañ. A-benn neuze en doa choazet Takahata roiñ da welet tammoù bihan eus buhez pemdez Kie hag an dud a vev tro-dro dezhi. Hag ingal en a-dreñv e chom steuñvenn distro mamm Kie e-barzh he familh, pezh a oa ur riskl bras en ur film-bevaat. Evit kompren mat perzhioù Osaka, e-lec'h ma c'hoarvez an istor, e oa aet Otsuka ha Takahata da welet a-dost penaos e oa ar vuhez hag an dud e kartieroù paourañ ar gêr-se. Brudet eo tud Osaka evit o fouez-mouezh ispisial-kaer hag ar fent o dez, erruet fall ha dispriziet ma 'c'h int gant tud Tokyo. Ur redi e oa neuze kompren tud Osaka da vat evit gellet chom feal da vanga Etsuji Haruki. Goude-se en doa graet Takahata e soñj choaz komedianed ar vro-se evit advouezhiañ an tudennoù. E mod-se e ro pri en-dro d'ar gêr ha d'he annezidi gant ur film leun a fent

Azasaat ar manga

Milionoù a skouerennoù eus ar manga war baper Kie, ar bikez vihan, bet skrivet gant Etsuji Haruki, a oa bet gwerzhet. Abalamour d'an doare tresañ dibar, ha d'ar vrud vat en doa ar manga, en doa choazet ar sevener chom feal outañ.

N'en deus ket miret ouzh Takahata pellaat un tamm, a-wechoù, eus an oberenn gentañ. Displegañ a ra, just a-walc'h : « Da heul ezhommoù ar c'hontañ doare sinema zo bet lakaet meur a zarvoud ha ne oant ket e-barzh ar manga, met en ur chom feal, dalc'hmat, da spered al levrioù. » Traoù zo bet skarzhet ivez, dre ret. Da skouer, n'eus ket anv er film eus un dudenn, Hirame, hag a zo e-barzh ar manga.

Ur gudenn all a oa deut splann war-wel : livioù zo er film-bevaat, pa oa treset ar manga en gwenn ha du. Displegañ a ra Kotabe Yoishi en doa « labouret kalz war al livioù » hag en doa « choazet, gant kalz a evezh, peseurt plas 'n dije al liv du, war blev du-pod Kie da skouer, pe war roched he zad ». Hag un enklask pizh en doa graet evit kendoniañ an holl livioù gant an du-se.

Kaoz zo bet amañ dija eus choazoù kontañ Takahata, en doa mesket sktechoù ha steuñvenn bennañ, evit chom hep pellaat re deus ar manga. Ne oa ket ar skoilh-se war an hent ken, met reoù all a oa. Da zigentañ, unan a denn d'an tresañ er manga, ha ret e oa teurel kont eus se evit sevel ar film, a vije bet re zisheñvel, mod-all, diouzh levrioù Etsuji Haruki. Da skouer 'c'h eo plat a-walc'h an tresadennoù en ur manga. Un hirgarrezenn ha daou ront evit an daoulagad ac'h a d'ober unan eus an tudennoù. Ouzhpenn-se 'c'h eo treset an holl dudennoù en o c'heñver pe a-skerb. Anat a-walc'h ne oa ket aezet ar jeu evit ar vevourien, o doa da ziskouez anezhe war an tuzum. Unan eus an diskoulmoù kavet evit an dudenn Kie a zo bet skeudennaouiñ he soñjoù pe he fromoù dre he divjod, ac'h a da ruz hag a cheñch stumm.

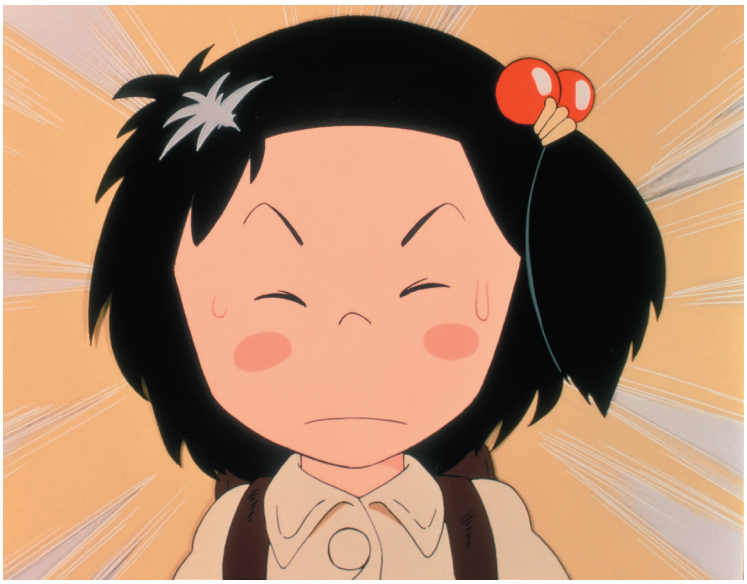

« Start eo bet din tresañ kigennoù Kie, hep distresañ anezhe, hag a cheñch hervez he santimanchoù, ha pa vefe-hi laouen, trist pe fuloret…, a zispleg Kotabe Yoishi. Dreze 'ni eo 'weler e peseurt tro-spered emañ an dudenn-se. Ne oa ket aezet ivez adkrouiñ he daoulagad (daou bik int er manga). Efedus-kaer e oant evel ma oant treset el levrioù. Met ma vijent bet treset er memes mod er film, n'hon dije ket bet un disoc'h a-feson. Re dost 'vije bet an ibiloù-lagad an eil eus egile. Ur redi 'oa neuze cheñch o doare. »

Abalamour m'he deus Kie ur fas plat, ha fellout a rae da Dakahata miret ar fas-se dezhi, e oa bet ret diwall na vije gwelet an dudenn-se war an tri-c'hard. Evit dont a-benn eus an taol en doa graet gant fiñvoù prim ar c'hamera pe en ur c'hoari gant an efedoù frammañ, evit ma adteufe Kie war-wel en he c'heñver. E memes mod e oa bet ret skarzhañ plañioù e-lec'h ma vije bet an tudennoù o sellet da grec'h : re ziaes e vije bet skeudennaouiñ groñj ur fas plat — ma zo bet dihanet, gant ar filmoù-beverien, da skeudennaouiñ fasoù tud Azia 'c'h eo ivez abalamour m'eo diaes-kaer skeudennaouiñ tudennoù ur fas plat dezhe.

Arz ha teknik e-barzh Kie, ar bikez vihan

An teknikoù bevaat

Abalamour m'o doa choazet chom feal d'an tresañ a-vihanañ er manga o doa bet ar vevourien da dalañ ouzh kudennoù bevaat. Daoust d'ar fasoù bezañ treset gant linennoù simpl-kaer e oa ret dezhe skeudennaouiñ da vat soñjoù ha fromoù an tudennoù, dres evel ma ra tresadennoù Etsuji Haruki, met hep ma vijent gros pe sin. Ret e oa bet kavet ur c'hempouezh ivez etre ar c'horfoù hag ar pennoù, a zo displet a-walc'h er manga. Chomet int displet met en ur mod soutiloc'h er film-bevaat, ha kempouezhet eo bet muioc'h korfoù an tudennoù yac'hoc'h o spered gante.

Ouzhpenn-se e oa ret chom feal ivez da dres hollek ar manga, en ur vevaat an tudennoù. Evel ma tispleg Kotabe : « En gwirionez, tresañ kizhier a vale war daou bav n'eo ket ur gudenn evit ar vevourien a-vicher. Tresañ pezh zo etre div fiñvadenn eo ar startañ, pa n'eus ken 'met un dresadenn, un arvez difiñv war baper er manga. Tresañ fiñvadennoù diwar un arvez 'metken, en ur zoujañ da zoareoù an tudennoù evel ma vezont diskouezet er manga, a oa diaes 'walc'h. » Pa veze efedus-kaer un dresadenn en ur c'hombod war baper e oa ret lakaat fiñvadennoù ouzhpenn er film evit ma vefe gwirion an tudennoù, hag evit gellet miret an efed farsus bet lakaet gant Etsuji Haruki.

Aet eo Takahata en tu all da godoù boaz ar gweled er filmoù-bevaat, pa 'n doa graet e soñj lakaat un tennad live o tiskouez Godzilla e-barzh ar film. Fellout a rae da Dakahata e vefe eus ur prantad ma 'n em gavfe ar vamm hag he merc'h asambles dre guzh, ha choazet en doa e c'hoarvezfe e-barzh ur sal-sinema. N'eo ket dre zegouezh ma 'c'h eo skeudennoù tennet eus Godzilla a oa bet lakaet. Eus un tu e rae berzh bras an euzhvil japanat, hag eus an tu all, war an tamm choazet gant Takahata e weler al loen-stlej ramzel asambles gant e vab, o roiñ kuzulioù dezhañ hag o lopata e benn gant teneridigezh. Ul liamm a c'haller gwelet aezet etre istor Kie hag ar choaz-se.

Evit a sell ar c'hlinkañ, Yamamoto Nizô ne ouie netra war ar rannvro kornôg-se eus ar Japan. Bet e oa neuze e Osaka, asambles gant Takahata, evit gellet adsevel war-lerc'h doareoù ar vro hag ar c'hartieroù poblek.

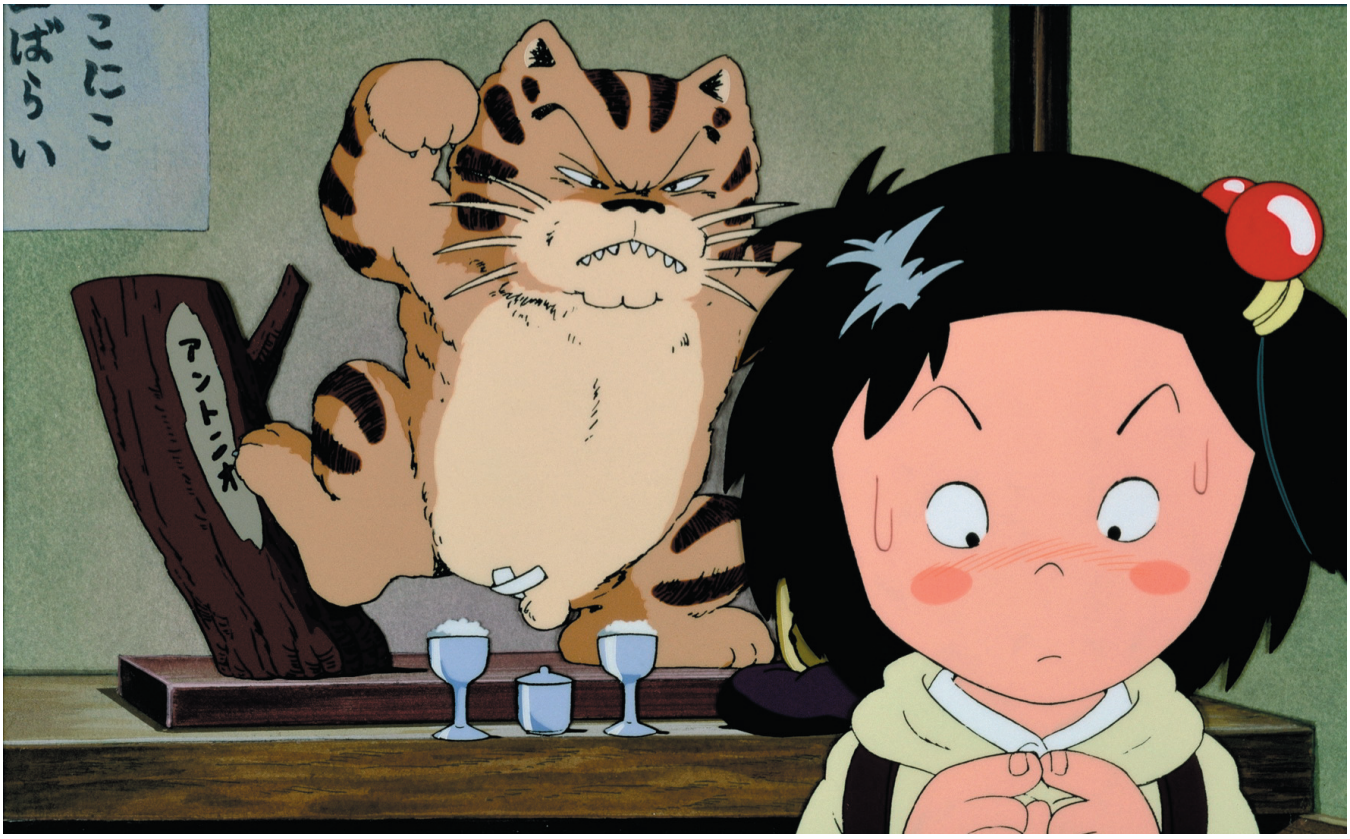

Al leurenniñ

En ur sellet eus Kie e komprener da vat ar mailh zo eus Isao Takahata war al leurenniñ. Soñjomp, da skouer, er prantad ma teu ar c'hazh Kotetsu war-wel ar wech kentañ. Ma 'n dije choazet Takahata diskouez anezhañ war e grabanoù, evel ar c'hizhier boutin, ne vije ket bet eus an efed farsus, ha skarzhet neuze spered ar manga. Met ma vije bet diskouezet diouzhtu en e sav war daou bav, ne vije ket bet komprenet pegen burzhudus eo ar c'hazh-se, ha kollet pouez an dudenn da heul. An efed souezh eo 'oa bet choazet gant Takahata : skeudennaouet eo Kotetsu war e grabanoù da zigentañ, ha goude-se e krog da vale evel an dud, en ur seurt efed « taol strak ». Dre-se e kompren ar sellerien ivez ec'h eo disheñvelnaet ar c'hazh-se diouzh ar re all, hag ec'h eo ur c'hazh burzhudus.

Er memes mod e weler a-walc'h, er prantad fin e-lec'h ma zo emgann etre an daou gazh, int kresket kement ken o deus ment tud. Displeg a ra Otsuka : « En gwirionez hon doa soñjet don en dra-se. Talvezout a ra da ziskouez 'c'h eo deut ar c'hizhier, e-keñver spered, par d'an dud, ha brasoc'h marteze. N'int ket kizhier farsus nemetken. Klasket zo bet diskouez e "weler" en ur mod disheñvel n'eus forzh peseurt boudenn vev pa groger da garet anezhi : dont 'ra da vezañ par d'un den. »

Un nebeut filmoù gant Isao Takahata

(filmoù-bevaat hir)

- Taiyô no oji : Hols no daibôken (1968, Horus, Priñs an Heol, 1 e.vzh 28')
- Panda Kopanda (1972, film-etre, Panda ha Panda bihan, 33')
- Jarinko Chie (1981, Kie, ar bikez vihan, 1 e.vzh 51')
- Cello hiki no Gôshu (1982, Goshu, ar soner violoñs, 1 e.vzh 03')
- Kaze no tani no Naushika (1984, Nausicaä eus traonienn an avel, 1 e.vzh 56')
- Tenkû no shiro no Ryaputa (1986, Ar C'hastell e-barzh an oabl, 1 e.vzh 56')
- Hotaru no haka (1988, Bez ar c'hwibu luc'h, 1 e.vzh 28')

(Roll klok e filmoù hag e rummadoù filmoù skinwel :
http://www.buta-connection.net/studio/takahata_filmo.php)

Fichenn ar film

Film-bevaat / Bro Japan / 1981 / 1e45
Skrid : **Noboru Shiroyama, Isao Takahata**
Krouet gant : **Etsumi Haruki**
Renerien ar bevaat : **Yasuo Otsuka, Yôichi Kotabe**
Produiñ : **TMS, Kitty Music, Toho**
Advouezhiet gant **DIZALE** gant sikour **KUZUL RANNVRO BREIZH**
Treiñ-azasaat : **Corinne Ar Mero** / Renet gant **Laors Skavenneg** / www.dizale.org
Skignañ e Breizh : **Daoulagad Breizh** BP 206 29172 DOUARNENEZ CEDEX
02 98 92 97 23 – daoulagad.bzh@wanadoo.fr - www.festival-douarnenez.com
Skignañ e Bro-Frañs : **Wild Side Films** – 2005

Savet eo bet doser ar c'helenner diwar dielloù kavet war :
www.wildsideproject.com/site/kie/
www.manga-news.com
www.buta-connection.net
Doser troet e brezhoneg gant **Corinne ar Mero**

M'ho peus c'hoant kaout skeudennoù deus ar film, deuit e darempred gant **Daoulagad Breizh**.

Daoulagad Breizh
13 straed Michel Le Nobletz - BP 206
29100 DOUARNENEZ
02 98 92 97 23
daoulagad.bzh@wanadoo.fr - www.festival-douarnenez.com